

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

00-090 Warszawa
Al. Solidarności 77

Tel. centr. 551 77 00
Fax 827 64 53

Warszawa, 6.08.2002 r.

35681

RPO-365604-III/01/DB

Pan
Jerzy Hausner
Minister Pracy
i Polityki Społecznej

Szanowny Panie Ministrze

Uprzejmie informuję, że jestem adresatem skarg od osób, które na skutek pełnienia zastępczej służby wojskowej, odbywania czynnej służby wojskowej albo korzystania z urlopu wychowawczego mają zaniżoną wysokość kapitału początkowego.

Materię tę regulują przepisy art. 15-17 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. nr 162, poz. 118 ze zm.). Zasadą wyrażoną w art. 15 jest obliczanie podstawy wymiaru świadczeń emerytalnych i rentowych, a w konsekwencji również kapitału początkowego, z okresu kolejnych 10 lat kalendarzowych wybranych przez zainteresowanego z ostatnich 20 lat kalendarzowych, poprzedzających bezpośrednio rok, w którym złożono wniosek o świadczenie. Art. 16 precyzuje, iż przy ustalaniu kolejnych 10 lat kalendarzowych, przyjmuje się lata kalendarzowe następujące bezpośrednio po sobie, chociażby ubezpieczony w niektórych z tych lat przez okres roku lub w okresie krótszym niż rok nie pozostawał w ubezpieczeniu. Art. 17 określa zaś wyjątki, stanowiące odstępstwo od zasad powszechnych, określonych w art. 15 i 16.

I tak przepis art. 17 ust. 1 umożliwia ustalenie podstawy wymiaru renty z „faktycznego okresu podlegania ubezpieczeniu”, w przypadku, gdy niezdolność do pracy ubezpieczonego powstała przed ukończeniem przez niego 30 lat i z tego powodu ubezpieczony nie jest w stanie wskazać kolejnych 10 lat kalendarzowych do ustalenia podstawy wymiaru renty. Ustalenie podstawy wymiaru renty z zastosowaniem „okresu faktycznego podlegania ubezpieczeniu” ma miejsce także wówczas, gdy niezdolność do

pracy powstała w wieku powyżej 30 lat, jednakże ubezpieczony nie może wskazać 10 kolejnych lat przy ustalaniu tej podstawy z powodu: pełnienia zastępczej służby wojskowej, odbywania czynnej służby wojskowej albo korzystania z urlopu wychowawczego (ust. 3 art. 17).

Na mocy art. 174 ustawy o emeryturach i rentach z FUS te wyjątkowe zasady, zawarte w art. 17, mają zastosowanie przy ustalaniu wysokości kapitału początkowego.

Oznacza to, moim zdaniem, iż lata, w których ubezpieczony był w wojsku lub korzystał z urlopu wychowawczego, podlegają wyłączeniu z 10 kolejnych lat uwzględnianych przy ustalaniu podstawy wymiaru świadczenia, nie powodując zniżenia wysokości świadczenia. Ustawodawca określając powyższe wyjątki preferencyjnie potraktował osoby wymienione w art. 17 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Tymczasem praktyka stosowana przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych powoduje, że pozycja tych osób nie różni się od pozycji osób, które mają w danym roku kalendarzowym przerwy w ubezpieczeniu, spowodowane innymi przyczynami, np. niewykonywaniem pracy. Jeżeli np. osoba odbywająca służbę wojskową podlegała ubezpieczeniom w danym roku kalendarzowym przez 6 miesięcy, a przez pozostałe 6 miesięcy była w wojsku, to tego roku ZUS nie wyłącza z okresu, z którego ustalana jest podstawa wymiaru. Organ rentowy postępuje identycznie w przypadku osoby, która przez 6 miesięcy pracowała i była ubezpieczona, a przez kolejne 6 miesięcy danego roku nie pracowała, np. była na urlopie bezpłatnym.

Taka praktyka ZUS jest zatem sprzeczna z wolą ustawodawcy, który objął preferencyjnymi unormowaniami ubezpieczonych wymienionych w art. 17 ust. 3.

Prowadzi to do wniosku, że ZUS realizuje wolę ustawodawcy wyłącznie wtedy, gdy przerwa w ubezpieczeniu, spowodowana wymienionymi przyczynami trwała cały rok kalendarzowy. Wówczas ten cały rok wyłączany jest z 10 - lecia, a podstawa ustalana z pozostałych lat.

Pismem z dnia 2 maja 2002 r., znak: jw. Rzecznik przedstawił tę sprawę Dyrektorowi Departamentu Świadczeń Emerytalno - Rentowych Centrali ZUS. W skierowanej do Rzecznika odpowiedzi (pismo z dnia 4 marca 2002 r., znak: Sen 7207 - 16/01) ZUS potwierdził stosowanie opisanej praktyki. ZUS reprezentuje stanowisko, iż stosowanie art. 17 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie wyłącza stosowania art. 16 tej ustawy, co powoduje, że jeżeli ubezpieczony osiągnął w danym roku kalendarzowym jakikolwiek przychód, np., pracował od stycznia do marca, a w kwietniu poszedł do wojska, to ten rok należy - na mocy art. 16 - uwzględnić przy ustalaniu wymiaru renty i kapitału początkowego. To powoduje istotne zniżenie wysokości tych świadczeń.

Moim zdaniem trudno zaakceptować stanowisko ZUS, gdyż art. 17 jest wyjątkiem, który wyłącza stosowanie art. 16. Takie stanowisko powoduje, że:

- z dobrodziejstwa przepisu art. 17 ust. 3 nie mogą w ogóle skorzystać odbywający służbę wojskową, gdyż nie trwa ona cały rok kalendarzowy, tj. od 1 stycznia do 31 grudnia,

- osoby przebywające na urlopie wychowawczym korzystają z tego przepisu w bardzo ograniczonym zakresie, tj. tylko wówczas, gdy urlop wychowawczy przypada na pełne lata kalendarzowe.

Zgodnie z art. 66 ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. nr 137, poz. 887 ze zm.), nadzór nad zgodnością działań Zakładu z obowiązującymi przepisami sprawuje minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, a zatem działając na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2001 r., nr 14, poz. 147), uprzejmie proszę Pana Ministra o zajęcie stanowiska w tej sprawie.

Z poważaniem

ZASTĘPCA

Rzecznika Praw Obywatelskich

/-/ Stanisław Trociuk